Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2024

№ 3

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Elektron nashr. 846 sahifa.
E'lon qilishga 2024-yil 30-martda ruxsat etildi.

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:
Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:
Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ
Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Экологические и альтернативные заполнители для бетона в условиях Узбекистана 10
Акрамов Хуснитдин Ахрарович, Тохиров Жалолиддин Очилович, Самадов Хомид Самандарович

Investitsion marketingni rivojlantirish asosida mintaqa investitsiya jozibadorligini oshirish 16
Ahmedov Alim Babaniyazovich

O'zbekistonda yashil budjetlashtirish, energiya samaradorligi va issiqxona gazlari emissiyasi 22
Pulatov Dilshod Haqberdiyevich, Qulliyev Ulug'bek Mirzayevich, Mamanov Alisher

Development of the Digital Economy as a Trigger of the Economic Growth of the New Uzbekistan 28
Luiza Sayfullovna Makhmutkhodjaeva, Umarova Shahnoza Akbarovna

Oliy o'quv yurtlarida matematik statistikani o'qitishning xususiyatlari 34
Shamsiyev Damin Najmiddinovich, Aymatova Farida Xo'razovna

Turizmda tadbirkorlikning o'ziga xos xususiyatlari 37
Mardonova Dilafruz Kosimovna

Oziq-ovqat xavfsizligi ta'minoti: O'zbekistonda mayonez importini notarif tartibga solish va ichki ishlab chiqarishni rivojlantirish istiqbollari 41
Muratova Shohista Nimatullayevna, Nomozov Azizbek Xayrulla o'g'li

Mamalakatimizga xorijiy investitsiyalarni jalb etishda qimmatli qog'ozlar bozorining o'rni va roli 46
Akramov Azamat Ramziddinovich

Mamlakatning iqtisodiy va ekologik rivojlanishida elektromobil sanoatini rivojlantirishning ahamiyati 53
Iminov Mahmudjon Azimjon o'g'li

Hududiy eksport salohiyatini oshirishning marketing strategiyasi 60
Jiyamuratov Rustam Nuridinovich

Turistik kompaniyalar moliyaviy barqarorligini baholash usullarini takomillashtirish kompaniya moliyaviy barqarorligini ta'minlashning muhim mezoni 65
Jo'rayev Behzod Nuraliyevich

Iste'molchilarni xulq-atvori modellari asosida marketing strategiyalarini shakillantirish 70
Kutbitdinova Moxigul Inoyatovna

Hisob siyosati va unda biologik aktivlar hisobini yoritib berish tartibini takomillashtirish 75
Mirzayeva Nargiza Batirovna

Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda investitsiyalarning o'rni 80
Otajonova Charosxon Polvonquli qizi

Innovatsion menejment va raqamli transformatsiyalarni joriy etishning metodologik asoslari 84
Quldoshev Asliddin Tursunovich

Strategik boshqaruvda xususiy kapital samaradorligini baholash 89
Nasriyeva Zebiniso A'zam kizi, Mavlyanova Dilobar Maxkamovna

Mintaqalarni innovatsion rivojlantirish istiqbollari tashkiliy tuzilmalarini takomillashtirishni boshqarish yo'llari 100
Xodjamuratova Gulbaxar Yuldashevna

Meva-sabzavot eksporti barqarorligini ta'minlashning ekonometrik tahlili 105
Shamsiyeva Feruza Muratxodjayevna

Зарубежный опыт активизации экономической активности домохозяйств 111
Бердиев Гайрат Ибрагимович, Маликова Севинч Телман кизи, Люсиков Артемий Александрович

The Impact of Foreign Direct Investment on Economic Growth: A Case Study of Uzbekistan 116
Abdulla Ibragimov, Keldiyorov Shakhriyor Ilyos O'g'li

Mintaqada sanoat ishlab chiqarish rivojlanishining kambag'allikni qisqartirishdagi ahamiyati 121
Abdullayev Habibullo Asadulla o'g'li

Global iqtisodiyot sharoitida islom moliyasi mezon va tartiblarini joriy etishdagi muammolar va yechimlar 125
Abduvosidova Gulandom Abdurashid qizi

Amerika Qo'shma Shtatlari tajribasida biznes subyektlarini toifalarga ajratish amaliyotining xususiyatlari 131
Akobirova Nodira Najmiddin qizi

O'zbekiston Respublikasida qishloq xo'jaligini innovatsion rivojlanish yo'llari 135
Axmedova Nafisa Amirddin qizi

Strategic directions of integration of Uzbekistan into the international hospitality industry 140
Bekmurodova Laylo Tursunmamatovna

Surxondaryo viloyatida parrandachilikni rivojlantirish ko'rsatkichlarini prognozlash va modellashtirish 144
Bobomuratov Imomqul Islamovich

Mamlakatimizda chorvachilik mahsulotlarini yetishtirishning hozirgi holati va uning tahlili 149
Talipova Dilfuza Nabiyevna

Agrar soha korxonalarining moliyaviy qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish 154
Erkinxojiyev Ismoiljon Ikromjon o'g'li

Analysis of the Influence of Macroeconomic Indicators on State Budget Tax Revenue 158
Meyliev O. R., Gofurova K.

Mahalliy budjet xarajatlarini hududlar ijtimoiy-iqtsodiy rivojlanishiga ta'siri 166
Hazratqulov Shahboz Boboqul o'g'li

Influence of Digital Technologies on Economic Growth of the Republic of Uzbekistan 170
Igamberdiyeva Kunduz Ergashevna

Transmilliy kompaniyalarning tashqi bozorlar uchun marketing strategiyalari va marketing tadqiqotlarini o'tkazish amaliyoti 174
Jo'rayeva Zilola Turobovna, Saidova Dilnozaxon Odiljon qizi

Tijorat banklari tomonidan investitsiya loyihalarini moliyalashni rivojlantirish imkoniyatlari 178
Kamilova Iroda Xusnitdinovna

Korxonalarda inqirozga qarshi moliyaviy boshqaruv tizimini takomillashtirish 183
Latipova Shaxnoza Maxmudovna

Tijorat banklari faoliyatida onlayn tizimlarining tutgan o'rni va ularning rivojlanishi 188
Raxmataliyev Muzaffar Eshdavlatovich

Aholi farovonligini oshirishda tadbirkorlik faoliyatining ta'sirini baholashning nazariy asoslari 194
Fayziyeva Dilsuz Bahodirovna

O'zbekiston Respublikasini "yashil" iqtisodiyotga o'tish samaradorligini oshirish 200
Mirzayev Bexruz Abdulla o'g'li

Andijon viloyatida kambag'allik darajasini qisqarishiga ta'sir etuvchi ko'rsatkichlar 214
Musaeva Ziyoda Allayarovna

O'zbekiston Respublikasi qishloq xo'jaligi eksportida marketing muammolari 218
Musyeva Shoira Azimovna, Agzamov Avazxon Talgatovich

Respublikamizda parranda bosh sonining hozirgi holati va uning istiqbollari 223
Akramova Nargiza Axrorovna

Menejmentda ishbilarmonlik kommunikatsiyalaridan foydalanishda optimal strategiyalarini qo'llash shart-sharoitlari 227
Narzullayeva Gulchehra Salimovna, Shadiyeva Madina Djaloliddin qizi

Raqamlashtirish sharoitida innovatsion faoliyatning o'ziga xos xususiyatlari 231
Nazarova Latofat Toirjon qizi

O'zbekistonda masofaviy bank xizmatlarini rivojlantirishdagi muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari 235
Nurmuxammedov Matlab Yunusovich

Davlat aktivlarini samarali boshqarish hamda nazorat qilishni takomillashtirish 240
Mirzayev O., Nazarov G'ayrat Olim o'g'li

Talabalarning oilali bo'lishiga ta'sir etuvchi omillarga iqtisodiy baholashda yangicha yondashuv 246
O. U. Shomurodov, Z. U. Uroqov, A. T. Ablahatov, A. A. Suyarov, J. S. Urazov

Methodological Aspects for Branding in Private Schools 251
Odilova Sitora Sayfitdin qizi

Совершенствование процедуры оценки эффективности и результативности расходов государственного сектора 256
Олимов Элёр Фазлиддин угли, Искандаров Суннатилло Бахриддин угли

Logistika xizmatlari samaradorligini oshirishda blokcheyn texnologiyalardan foydalanish 261
Rajabov Orzujon Mamasoliyevich

Markaziy Osiyoda energetika bozorini rivojlantirishning kelgusi istiqboli va imkoniyatlari 267
Saidov Mash'al Samadovich, Umarova Irodaxon Nuraliyevna

Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda sug'urta bozorining innovatsion usullaridan foydalanishning konseptual asoslari 275
Narzullayeva Gulchehra Salimovna, Saidova Dilnozaxon Odiljon qizi

Oliy ta'limda boshqaruv strategiyalari va ularni amalga oshirish mexanizmi 279
Saidqulova Firuza Farmonovna

Jismoniy shaxslardan olinadigan daromadlarini soliqqa tortishning o'ziga xos xususiyatlari 283
Salimov Sherzod Baxtiyorovich

O'zbekiston Respublikasidagi mavjud suv resurslarining iqtisodiy holati tahlili 288
Shanazarova Gulyora Baxtiyarovna

Tijorat banklari kredit risklarini kamaytirish yo'llari 294
Tulkinova Maftuna Anvarbek qizi

The use of Intellectual Systems in the Improvement of the Educational Process Management System in Higher Educational Institutions 303
Umarova Dilfuza Rakhmatilla qizi

Oliy ta'lim tizimida yangi iqtisodiy mexanizmlarni shakllantirish 307
Xakimov Dilshodjon Rahmonaliyevich

Global iqtisodiy sharoitida moliyaviy hisobotlar auditida muhimlilikni baholashni xalqaro stanadartlar asosida takomillashtirish 311
Xasanova Nasiba Tolliboy qizi

Qurilish materiallari sanoatida innovatsion klasterlarni tashkil etish istiqbollari 314
Yuldasheva Kamola Miraliyevna

Oliy ta'lim muassasalarida gibrid bulut xizmat modelini qo'llash mexanizmini ishlab chiqish 319
Zaripov Bahodir Bobomurod o'g'li

Роль инвестиций в ситеме железнодорожного транспрта в Республике Узбекистан 325
Акбарова Лайло Упашевна

Gidrotexnik inshootlar betonlarini samaradorligini tahlil qilish va oshirish natijalari 330
Asqarov B. A., Karimov M. U., Xolmirzayev S.T., Obidjonov J. T.

Maxsus iqtisodiy zonalar hududiga jalb etilgan investitsiyalar to'g'risida 334
Davlayev G'olib Ashurovich

Yangi xizmat turi xizmatlar sohasini innovatsion boshqarishning metodologiyasi 337
Djurayeva Dilnoza Davron qizi

Mintaqalar innovatsion salohiyatini baholashning uslubiy yondashuvlari 343
J. A. Ismatullayev, D. X. O'rinov

Milliy qayta sug'urtalovchilarning xalqaro sug'urta bozoriga kirib borishi va kutilayotgan xavf-xatarlar 348
Jorabayev Jasur Abduraxmanovich

Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari asosida tovarlar auditi natijalarini auditorlik hisobotida aks ettirish tartibi 354
Ibragimov M. M., Ergashev O. F.

Turistik destinatsiyalarni tashkil etish va rivojlantirishning xorijiy tajribalari 358
Karimov Anvar Aktam o'g'li

Jismoniy shaxslarning mol-mulk va yer soliqlarini hisoblash va undirish samaradorligini oshirish yo'llari 362
Qurbonov Muxiddin Abdullayevich

Iqtisodiy xavfsizlikning institutsional tizimini tadqiq etishga uslubiy yondashuvlar 367
Mamatov Axmetjon Atajanovich, Allaberganov Zakir Gayibovich

Davlatning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashning nazariy jihatlari 373
Mamatov Mamajan Axmadjonovich

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Paxta-to‘qimachilik klasterlari eksport faoliyatini rivojlantirishning xorij tajribasi ... 380
Mansurov Saidxo‘ja Kamalovich

Korxonalar raqobatbardoshligini oshirish muammolari va dolzarb vazifalari ... 386
Musyeva Shoira Azimovna

Устойчивый и инклюзивный рост: взаимосвязь экономического прогресса с социальным равенством и экологическим управлением ... 390
Нодирбек Холбаев

Mintaqalarni investitsion jozibadorligini taraqqiyot strategiyasiga ta’sirini statistik baholash ... 396
Nuriddinov Zufar Akbarovich

Финансирование каракулеводства: преодоление финансовых вызовов в пустынных регионах Узбекистана ... 402
Нуриллаев Жамолиддин Ярашевич

O‘zbekiston investitsiya muhitini yanada yaxshilash va uning jozibadorligini oshirish ... 408
Oybek Elmuratov

Intellektual mulkning iqtisodiy mazmuni va tarixiy rivojlanish bosqichlari ... 411
Maxmudova Nargiza Davlyat qizi

Implementation and use of Digital Technologies in Logistics Abstract ... 416
Kushakova Mamura, Koshakova Mukhlisa Surat qizi

Innovatsion iqtisodiyot tushunchasining mazmun mohiyati ... 421
Abduqaxorov Bekzod O‘tkir o‘g‘li

Raqamlashtirish iqtisodiy o‘sish va raqobatbardoshligini oshirish omili sifatida ... 426
Mamajonova Durdonahon Mamaruzi qizi

O‘zbekistonda tashqi savdoni notarif usullar orqali tartibga solishning mamlakat iqtisodiyotiga ta’siri ... 431
Norqobilov Akobir Iso o‘g‘li

Инновационные методы переработки горных отходов для экологической устойчивости в Узбекистане ... 437
Аскаров Бахтиер Аскарович, Собирова Мукаддас Хамидуллаева

Опыт зарубежных стран по стимулированию производства сельскохозяйственной продукции и перспективы внедрения в Узбекистан ... 442
Холиков Сулаймон Уткир угли

Xo‘jalik yurituvchi subyektlarda strategik boshqaruv hisobini tashkil qilishning uslubiy jihatlari ... 447
Pardayeva Shahnoza Abdinabiyevna

O‘zbekiston Respublikasida kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatini moliyalashtirishni statistik tahlili ... 452
Sayfullayev Siddik Nosirovich

Sug‘urta tashkilotining innovatsion risklarini baholash ... 457
Sattorov Shoxrux Maxmudjon o‘g‘li

Kapital bozori rivojlanishining zamonaviy tendensiyalari ... 462
Turdiyeva Uzayda Omirbayevna

Адаптивный искусственный интеллект в управлении человеческими ресурсами ... 469
Хайдарова Малика Шокирджановна

Oliy ta’lim muassasalarida moliyaviy mablag‘lardan samarali foydalanishga xizmat qiluvchi zamonaviy va istiqbolga mo‘ljallangan huquqiy asoslarning yaratilganligi to‘g‘risida ... 478
Xayriddinov Shuxrat Botirovich

Investitsiya loyihalariga ta’sir qiluvchi risklarni sifat jihatdan baholash usullarining o‘ziga xos xususiyatlari ... 482
Shaislamova Nargiza Kabilovna

Tijorat banklari tomonidan investitsion loyihalarni kreditlash tartib va ularni takomillashtirish yo‘llari ... 491
Yunusova Ozoda Anvarjon qizi

Hududlar iqtisodiy xavfsizligini ta’minlashda soliq salohiyatini oshirishning nazariy jihatlari ... 498
E. N. Raximov

Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobot tuzishning zarurligi ... 504
Avazov Ilxom Ravshanovich

Inson resurslarini boshqarishning innovatsion usullarini joriy etish vositalarini ishlab chiqish 509
Djuraeva Guzal Shavkatovna

Agrar soha korxonalarining moliyaviy qo‘llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish 513
Erkinxojiyev Ismoiljon Ikromjon o‘g‘li

Korporativ qimmatli qog‘ozlar asosida korxonalarni moliyalashtirishning ilg‘or xorij tajribalari 517
Igitov Jurabek Kuzibekovich

The impact of corporate governance on firm performance and financial stability 524
Muhammadyor Yunusov

Mintaqalarda kamg‘allik darajasini pasaytirish va xorij tajribasidan foydalanish yo‘llari 537
Musulmonova Shahlo Nasriddinovna

Makroiqtisodiy barqarorlikni mustahkamlash soliq ma’muriyatchiligini samarali tashkil etish yo‘llari 541
Mutalova Dilorom Maxamadjanovna, Kenjaboyeva Nigina

Iqtisodiy savodxonlik hamda tadbirkorlik qobiliyati o‘rtasidagi to‘g‘ri nisbatdagi bog‘liqlik munosabatining fundamental asoslari 544
Tuxtayeva Muyassar Shovkat qizi

Korxonalarning bankrotlik riskini baholashning xalqaro modellari 550
Umarova Hulkar Umidulloyevna

O‘zbekistonda korxona boshqaruvida kadrlar salohiyatidan foydalanish amaliyotini rivojlantirishning xorij tajribasi 555
Do‘stova Aziza Qahramonovna

Raqamli iqtisodiyot sharoitida boshqaruv tizimining xususiyatlari 559
Iroda Majidova

Ziyorat turizmini rivojlantirishning muhim xususiyatlari 565
Mirzayev Qulmamat Jonuzoqovich, Shukurov Tohirjon Izzatullo o‘g‘li

Qandolat mahsulotlari bozorida marketing tadqiqotlarini asosiy yo‘nalishlari 569
Tuychiyeva Vasila Faxriddin qizi

“Зелёная экономика” как фактор повышения экономического роста страны 573
Тураева Адиба Икрамовна

Oilada sarf-xarajatlar samarasiga erishishning muhimligi 580
Xasanov Rustam Rabimovich

Aholi farovonlik darajasidagi farqlarni tartiblash yo‘nalishlari 583
Xasanov Rustam Rabimovich, Turdiyev Zoxidjon Rustamovich

Совершенствование оценки стоимости объектов недвижимости в Узбекистане на основе зарубежного опыта 588
Хомитов К. З., Халилова Л. Ш.

Mamlakatimizda qishloq xo‘jaligida kooperatsiya munosabatlarini rivojlantirishda xorij tajribalaridan foydalanishning ahamiyati 594
Choriyeva Nigina Kaxramonovna

Davlat xaridlari tizimini takomillashtirish yo‘llari 598
Alimbayeva Sevara Alimbayevna

Yengil sanoatni rivojlanishida Germaniya tajribasi 601
F. Jumaniyazova, G‘ulomov Ibroxim Rustam o‘g‘li

The efficiency of usage of Islamic finance instruments in security market 607
Khasanov Umarbek Begmat ugli

Tadbirkorlik subyektlari eksportini rivojlantirishda raqamli platformalardan foydalanishning xorijiy tajribalari va ulardan foydalanish yo‘llari 613
Mamasoatov Dilshod Ravshanovich

O‘zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarini tashkil qilinishining hozirgi holati va muammolari 621
Nutfulloev Tolib G‘olib o‘g‘li

Mehnat bozorida raqamli texnologiyalardan foydalanish metodologiyasini takomillashtirish 627
Maxammadiyev M. M.

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish sharoitida mahsulot tannarxini optimallashtirish asoslari 632
Narzullayeva Gulchehra Salimovna

Elektron pullarni rivojlantirish yo‘llari 636
Rustamov Maqsud Suvonqulovich, Egamberganov Mirzabek Odilbek o‘g‘li

Загрязнение окружающей среды в Узбекистане: проблемы, причины и пути решения 644
Ишонкулова Феруза Асатовна, Шукуров Тимур Умидович

Raqamli iqtisodiyot sharoitida tijorat banklarini transformatsiyalash modeli orqali takomillashtirish 649
Norov Akmal Ruzimamatovich, Norova Nozima Nabiyevna

Land Tax Received From Individuals and its Share in the Budget of the Republic of Uzbekistan 656
Hakimov Feruz Khurshid ugli

O‘zbekistonda "yashil" iqtisodiyot va iqlim o‘zgarishi bilan bog‘liq xarajatlar tahlili 659
Isaxonova Ruxshona Muzaffar qizi, Sharapova Mashxura Azadovna

Qurilish xizmatlari ma’lumotlar tizimini takomillashitirish imkoniyatlari 665
Nurfayziyev Zayniddin Boymurodovich, Nurfayziyev Elyor Zayniddinovich

Ipotekali kreditlashni rivojlantirishning xorijiy davlatlar tajribasi va uni O‘zbekistonda tatbiq etish yo‘llari 670
Turdiev Shaxriddin Erxonovich

Suv resurslaridan foydalanishda xorij tajribalari 675
Berdiyev Anvar Abdivaliyevich

Auditda yetarli va mos dalillarni to‘plash tartibi 681
Meliyev Isroil Ismoilovich

"Yashil" iqtisodiyot konsepsiyasining shakllanishi va rivojlanishi 686
Urunbayev Saparbek Samatovich

Uy-joy fondini boshqarish samaradorligini oshirishning ustuvor yo‘nalishlari 692
Xolmuradov Raxmatilla Ne’matillaevich

O‘zbekiston mahsulotlarining tashqi bozordagi raqobatbardoshligi xususiyatlari va onlayn platformalar 699
Baymuradov Shoxrux Maxmudovich

Factors affecting investment attractiveness in the global investment landscape 704
Otaboev Akhmed Makhsudbek o‘g‘li, Juliana Juliana, Fazliddin Nasriddinov

Xalqaro migratsiyaning O‘zbekiston mehnat bozori va inson kapitaliga ta’siri 709
Tilabova Kumush Farhod qizi

Анализ и оценка естественного освещения помещений образовательных учреждений 714
Пирмухамедова Шахноза

Актуальные вопросы укрепления доверия населения к банковской системы Республики Узбекистан ... 719
Рузибоева Нилуфар Тулкин кизи

Методические подходы к формированию механизмов стратегического управления развитием химической отрасли 725
Бибутова Шахло Саъдуллаевна

Iqtisodiyotni rivojlantirishda erkin iqtisodiy zonalarni tashkil etishning afzalliklari va muammolari 730
Axmedova Dilbar Buronovna

Natijaga yo‘naltirilgan budjetlashtirishda sog‘liqni saqlash muassasalarini moliyalashtirishning mohiyati 734
Ishmanova Diana Nurmamadovna

Oziq-ovqat sanoatini tashkiliy-iqtisodiy jihatdan rivojlanti-rishning nazariy asoslari 737
Muxtorova Madina Azamat qizi

Ipoteka kreditlari sohasidagi islohotlar va kelajakdagi istiqbollar 741
A’zamxo‘jayeva Nihola Sulaymon qizi

Sanoat ishlab chiqarish tizimining investitsion xususiyatlari 746
Yodgorova Xalima To‘lqinovna

Budjet ijrosini samarali ta’minlashda davlat xaridlarining ahamiyati 752
Sholdarov Dilshod Azimiddin o‘g‘li, Fayzullayeva Zilola Ravshanovna

Aholi sog‘ligi – milliy boylikning tarkibi va jamiyat taraqqiyotining muhim shartidir 763
Djumabayeva Shaira Xalillayevna

Moliyaviy hisobotlarning xalqaro standartlari: hisob siyosati 769
Rizayev Nurbek Kodirovich, Mamatova Charos Shavkiddinovna

Milliy iqtisodiyotni rivojlantirishda investitsion muhitning oʻrni 778
Valiyeva Sayyora Xushbaqovna

Davlat ishtirokidagi korxonalarda korporativ ijtimoiy mas’uliyat (“Rossiya temir yoʻllari” OAJ misolida) 784
Xidirova Margʻuba Rustamovna, Saidqulov Avazbek Botirqul oʻgʻli

Raqamli transformatsiyaning Oʻzbekistonning investitsion jozibadorligiga ta’siri 790
Saitkamolov Muxammadxoʻja Sobirxoʻja oʻgʻli, Markabayeva Jansaya Aybek qizi

Trade Marketing in the Era of Social Media: Strategies for Attracting and Retaining Customers Through Social Media Platforms 795
Mamatkulova Shoira Jalolovna

Mamlakatimiz toʻqimachilik tarmogʻining zamonaviy holati va tendensiyalari 800
Azizxon Tillyaxodjayev

Physical Activity and Education, Trends in the Sports Industry 807
Axtamov Djamshed Baxromovich

Davlat moliyaviy nazoratining amalga oshirishning metodologik masalalari 812
Hakimov Nodir Nazarovich

Avtomobil yoʻllari tizimidagi tashkilotlarda buxgalteriya hisobi va ichki nazorat tizimini tashkil qilishning oʻziga xos jihatlari 818
Abduraxmanov Ramazon Abdullayevich

Inson kapitali indeksini oshirishda ta’lim tizimini rivojlantirish yoʻnalishlari 826
Akhmadalieva Nikholakhon

Global iqtisodiyot sharoitida bank inqirozlarining kelib chiqish sabablari va ularni boshqarish yoʻnalishlari 829
Toʻxtayeva Umida Shamsiddin qizi

Усовершенствование практики управления инфляцией на примере зарубежного опыта 833
Нишанбаева Наргиза Бохадировна

Sud-buxgalteriya ekspertizasini tayinlashning tashkiliy-huquqiy ta’minoti 837
Darvishov Sarvarbek Rustamovich

TARAQQIYOT ПРОГРЕСС PROGRESS

AHOLI FAROVONLIGINI OSHIRISHDA TADBIRKORLIK FAOLIYATINING TA’SIRINI BAHOLASHNING NAZARIY ASOSLARI

Fayziyeva Dilsuz Bahodirovna
TDIU, fundamental iqtisodiyot kafedrasi assistenti

Annotatsiya: Aholi farovonligini oshirishda kichik tadbirkorlik subyektlari faoliyatidan foydalanishning oʻziga xos xususiyatlari mavjud boʻlib, ularning imkon qadar toʻliq inobatga olinishi pirovardida aholi farovonligi darajasini yuksaltirishga sezilarli taʼsir koʻrsatadi. Milliy iqtisodiyot va hudud darajasida tadbirkorlik faoliyati rivojlanishining aholi farovonligiga taʼsirini baholash boʻyicha uslubiy yondashuvning ilmiy farazini shakllantirib olish muhim boʻlib, bunda har ikkala koʻrsatkichlar boʻyicha oʻzgarishlar yaxlit oʻlchamga keltirib olinib, ular qiymatining oʻzaro nisbati tavsifi asosida baholanadi.

Kalit soʻzlar: Aholi farovonligi, tadbirkorlik subyektlari, tadbirkorlik faoliyati, turmush darajasi.

Abstract: There are specific features of using the activities of small businesses to improve the well-being of the population, and their full consideration will ultimately have a significant impact on increasing the level of well-being of the population. It is important to formulate a scientific hypothesis for a methodological approach to assessing the impact of the development of entrepreneurial activity on the well-being of the population at the level of the national economy and region, in which changes in both indicators will be brought to a minimum. holistic scale and are assessed based on a description of their relative value.

Key words: Welfare of the population, entrepreneurship, entrepreneurial activity, standard of living.

Аннотация: Существуют специфические особенности использования деятельности субъектов малого предпринимательства для повышения благосостояния населения, и их полное учет в конечном итоге окажет существенное влияние на повышение уровня благосостояния населения. Важно сформулировать научную гипотезу методического подхода к оценке влияния развития предпринимательской активности на благосостояние населения на уровне национальной экономики и региона, при которой изменение обоих показателей будет доведено до минимума. целостной шкале и оцениваются на основе описания их относительной ценности.

Ключевые слова: Благосостояние населения, предпринимательства, предпринимательская активность, уровень жизни.

KIRISH

Jahonning rivojlangan mamlakatlar tajribasi shuni koʻrsatadiki, davlatning ijtimoiy-iqtisodiy siyosati markazida aholi farovonligi va turmush darajasini oshirish masalalari turadi. Bugungi kunga qadar shakllanib kelgan nazariyalar umumiy holda tadbirkorlikning rivojlanishi aholi farovonligi darajasining oshishiga imkon yaratadi, degan gʻoyani ilgari suradi. Shunga koʻra, aksariyat mamlakatlarda tadbirkorlik faoliyati uchun qulay shart-sharoit va imkoniyatlar yaratish, uni har tomonlama qoʻllab-quvvatlash va ragʻbatlantirishga eʼtibor qaratiladi. Biroq ayrim tadqiqotlar shuni koʻrsatadiki, mamlakatda tadbirkorlik faoliyatining kengayishi va buning natijasida iqtisodiy oʻsishning yuksalishi har doim ham tegishli ravishda aholi turmush farovonligining oshishiga olib kelmaydi. Jumladan, “soʻnggi oʻn yillik davr uchun hisoblangan YaIM va aholining ixtiyoridagi real pul daromadlari dinamikasi oʻrtasidagi korrelyatsiya Gretsiyada 0,90, Islandiyada 0,87, JARda 0,85, Portugaliyada 0,78, Yevropa Ittifoqi mamlakatlarida 0,46 ga teng boʻlgan”1. Bu esa, tadbirkorlik faoliyati rivojlanishining aholi farovonligi darajasining oʻsishi bilan uzviy bogʻliqlikda borishini taʼminlash amaliyotiga zaruratni kuchaytiradi.

Jahonning yetakchi ilmiy markazlari va mutaxassislari tomonidan tadbirkorlik faoliyatining aholi farovonligiga taʼsiri borasida koʻplab ilmiy tadqiqotlar olib borilmoqda. Jumladan, tadbirkorlik faoliyatining innovatsion shakllarini rivojlantirish, tadbirkorlikning ijtimoiy funksiyasining kuchayishi, ijtimoiy tadbirkorlik kengayishining aholi farovonligiga taʼsiri, aholi farovonligi tushunchasi mazmunidagi oʻzgarishlar, aholi farovonligi darajasini

1 Николаев И. Почему растет ВВП и не растут доходы населения. https://www.vedomosti.ru/opinion/articles/2017/07/06/711128-pochemu-rastet-vvp.

baholashda ko‘p omilli yondashuvlar, iqtisodiyotning drayver soha va tarmoqlarini rivojlantirish orqali farovonlikni oshirish kabi yo‘nalishlarda tadqiqotlar amalga oshirilmoqda.

O‘zbekistonda inson manfaatlarini ro‘yobga chiqarish, uning ehtiyojlarini yuksak darajada qondirish, imkoniyatlaridan to‘liq foydalanishi uchun barcha shartsharoitlarni yaratish amalga oshirilayotgan tub islohotlarning pirovard maqsadini tashkil etadi. Shunga ko‘ra, bugungi kunda ijtimoiyiqtisodiy yo‘nalishlarda belgilanayotgan chora-tadbirlar aholi farovonligini yanada oshirishga imkon yaratmoqda. Jahon miqyosidagi murakkab jarayonlarni va mamlakatimiz bosib o‘tgan taraqqiyot natijalarini chuqur tahlil qilgan holda keyingi yillarda “Inson qadri uchun” tamoyili asosida xalqimizning farovonligini yanada oshirish, iqtisodiyot tarmoqlarini transformatsiya qilish va tadbirkorlikni jadal rivojlantirish, inson huquqlari va manfaatlarini so‘zsiz ta’minlash hamda faol fuqarolik jamiyatini shakllantirishga qaratilgan islohotlarning ustuvor yo‘nalishlari belgilab berildi[2]. Aholi farovonligiga ta’sir ko‘rsatuvchi ko‘plab omillar qatorida iqtisodiyot yetakchi tarmoqlarining rivojlantirilishi, ulardagi iqtisodiy salohiyatdan to‘liq va samarali foydalanish muhim o‘rin tutadi. Shuningdek, aholining turmush farovonligi u tomondan olinayotgan daromadlar darajasi, ular orqali hayotiy ne’matlarga bo‘lgan ehtiyojlarni qondirish imkoniyatlari, mehnat sharoiti va tavsifi, ish vaqti va bo‘sh vaqt nisbati, turar joy sharoiti va qiymati, turli ko‘rinishdagi maishiy va boshqa xizmatlar bilan ta’minlanganlik orqali ifodalanadi. Shunga ko‘ra, aholi farovonligi darajasi, uning manbalari va tarkibiy tuzilishi ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotning asosini tashkil etishi, uni takomillashtirib borishga doimiy zarurat mavjudligi kabi holatlar ushbu jarayonning nazariy jihatlarini tadqiq etishga qaratilgan tadqiqot ishlari muntazam tarzda olib borilishini va uning rivojini ta’minlovchi ilmiy asoslangan yangi yo‘nalishlarni yaratilishini taqozo etib, mazkur tadqiqot ishining mavzusi dolzarb ilmiy va amaliy ahamiyatga ega ekanligini ko‘rsatadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

XX asrning 30-yillariga kelib “davlat farovonligi” konsepsiyasi shakllana boshladi. P.Titmus, E.Xansen, G.Myurdalь, P.Samuelson, S.Leyden, D.Neyl, J.Gelbreyt va boshqalarning ishlarida ijtimoiy tartibda taqdim etiluvchi va moliyalashtiriluvchi xizmatlar ularni xususiy bozor taqdim eta olmagan holdagina ijtimoiy farovonlik tarkibiga kiritiladi.

Davlat farovonligi modeli to‘la bandlik, daromadlarning yuqori darajasi va barqaror narxlar, shuningdek, aholining imtiyozga ega bo‘lmagan qatlamiga ijtimoiy yordam dasturlarini ta’minlash uchun ijtimoiy va iqtisodiy hayotga aralashuvni amalga oshirishga jalb etilgan institutlar majmuasini o‘z ichiga oladi.

Umumiy ma’noda davlat farovonligi – bu fuqarolarning farovonligi uchun davlatning mas’ulligi jamiyatning mas’ulligiga qadar kengaytiriluvchi siyosat tizimi bo‘lib, uning maqsadi – jamiyatning barcha a’zolariga daromadlarni adolatli taqsimlash yo‘li orqali huquqiy, siyosiy, ijtimoiy huquqlarning berilishi hisoblanadi.

“Keyingi o‘n yillikda xorijiy nazariyalarda farovonlik muammosi ikkita asosiy jihatdan qaraladi. Birinchi jihat – bu “yakka farovonlik” tushunchasini turli mamlakatlarda 5 tadan 35 tagacha yetadigan “turmush sifati” mezonlari (iste’mol, bo‘sh vaqt, atrofmuhitning o‘zgarishi, sog‘liqni saqlash va ta’lim omillari, hayot xavfsizligi, boshqaruvda qatnashish, maqsad hissi, daromadlar darajasi va h.k.) nuqtayi nazaridan to‘ldirish hisoblanadi.

Ikkinchi jihat – bu farovonlikni amalga oshirish mexanizmlarining shunday tadqiqiki, u “raqobatli bozori” abstrakt tushunchasini bartaraf etib, ijtimoiyiqtisodiy munosabatlarning real tarkibiy tuzilmasini hisobga olishga harakat qiladi”[3].

Nobel mukofoti laureati J.Byukenen individlar o‘zlarining manfaatlarini tashkillashgan guruhlar orqali, mazkur guruhlar esa bu manfaatlarni davlat apparati vositasida jamiyatning qolgan a’zolari orqali ro‘yobga chiqarishga urinishlaridan kelib chiqish lozim deb hisoblaydi.

Farovonlikning mavjud nazariyalari ijtimoiy farovonlikning erishilgan darajasini izohlovchi sabablar sifatida quyidagilarni ko‘rsatadi: qulay geografik joylashuv, qulay iqlimiy sharoit, tabiiy resurslarning mavjudligi, aholi soni, inson kapitali, ilmiy-texnikaviy taraqqiyot, iqtisodiy rivojlanish darajasi, xalqaro iqtisodiy munosabatlar tizimidagi ishtirok va h.k. Farovonlik nazariyasining har biri o‘ziga xos qiziqarli bo‘lsada, o‘zining mukammalligini aniq namoyon eta olmadi[4].

Haqiqatan ham, aholi farovonligi turlicha tabiatga, ta’sir ko‘rsatish tavsifi va darajasiga ega bo‘lgan ko‘plab omillar ta’sirida shakllanadi. Ushbu omillar hayotiy zarur ne’matlarni ishlab chiqarish, taqsimlash, ayirboshlash va iste’mol qilishga ta’sir ko‘rsatadi, insonning ehtiyojlarini qondirishni ta’minlovchi tabiiy va ijtimoiy muhitning holatini belgilaydi.

V.Zombartning ta’kidlashicha: “Tadbirkorsiz hech narsa ro‘y bermaydi.... Ishlab chiqarishning barcha boshqa omillari – mehnat va kapital – tadbirkorga bog‘liq va uning ijodiy faoliyati evaziga hayot uchun intilish paydo bo‘ladi”. Tadbirkorlik faoliyatisiz bozor iqtisodiyoti amal ham qila olmaydi, rivojlana ham olmaydi.

---

2 O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni. 2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida. 2022-yil 28-yanvar, PF-60-son. – www.lex.uz.

3 Эволюция личного потребления и его форм в трансформируемой экономике. – http://vip-students.com.

4 Федорчук Н.Г. Диссертация... кандидата экономических наук: 08.00.05, 08.00.01. – Тамбов, 2013. – http://dlib.rsl.ru.

Boshqa biri teskari tomonga harakatlanib, milliy boylik va inson taraqqiyoti darajasining jamiyatdagi tadbirkorlik faolligiga ta'siri va uning iqtisodiy rivojlanishini ta'minlashini ifodalaydi. Har bir holatda mustahkam aloqalar mavjud, Biroq ularning hech birida bu aloqalar o'ta mukammal yoki juda samarali hisoblanmaydi. Milliy farovonlik va tadbirkorlik o'rtasidagi bog'liqlik har doim ham bevosita va bir xil darajada mustahkam bo'lmasa-da, ular ahamiyatli darajada o'zaro bog'liq kategoriyalarni namoyon etadi5.

NATIJALAR VA TAHLILLAR

Mamlakatimizda aholi farovonligi darajasidagi o'zgarishlarni namoyon etuvchi ko'rsatkichlar dinamikasi (1-jadval)ning hududlar kesimidagi qiymatlarida keltirilgan.

Navbatdagi bosqichda hududlar kesimida aholi jon boshiga hisoblangan farovonlik ko'rsatkichlaridagi o'zgarishlarning oldingi yilga nisbatan o'sish sur'atlari aniqlanadi. Mazkur o'sish sur'atlari tahlil davrida (2016–2023-yillar) keskin tebranishlarga duch kelgani hamda ushbu jarayon haqida yaxlit xulosa chiqarish imkoniyati cheklangani sababli, ularning tahlil davri yillari bo'yicha o'rtacha qiymatini hisoblash maqsadga muvofiq hisoblanadi. Quyidagi jadvalda yuqorida tanlab olingan 11 ta ko'rsatkich bo'yicha 2016–2023-yillardagi oldingi yilga nisbatan o'sish sur'atlarining o'rtacha qiymatini ko'rib chiqamiz (1-jadval).

1-jadval: Aholi farovonligini ifodalovchi ko'rsatkichlar bo'yicha oldingi yilga nisbatan o'sish sur'atlarining o'rtacha qiymati (2016–2023-yy.), foiz [6]

Hudud	CHTA	UM	KM	SQT	GT	AX	UJF	UJ	YaTU	K	UJO'
O'zbekiston Respublikasi	120,7	116,2	94,4	116,2	88,7	114,4	101,0	100,3	101,5	99,5	99,2
Qoraqalpog'iston Respublikasi	121,7	138,8	117,7	133,1	219,3	104,6	100,5	103,6	105,4	107,2	99,1
Andijon	119,5	120,8	93,4	142,0	80,8	105,9	100,3	111,0	109,6	108,6	98,4
Buxoro	120,3	102,5	112,5	365,6	136,4	108,6	103,7	110,7	115,9	104,4	102,2
Jizzax	123,2	144,1	85,4	108,6	109,6	106,3	100,5	98,7	97,3	103,8	98,6
Qashqadaryo	119,5	112,4	117,0	462,0	24,3	107,1	102,5	98,2	102,4	100,2	100,5
Navoiy	119,3	122,7	141,4	132,1	1,0	107,7	102,4	101,3	106,8	99,5	100,6
Namangan	124,5	151,8	114,3	122,3	103,7	108,5	103,0	105,5	106,2	99,2	101,0
Samarqand	120,2	97,2	129,8	105,9	102,1	108,8	101,1	88,9	91,3	98,2	99,2
Surxondaryo	118,9	168,6	79,4	183,6	20,0	103,9	99,7	99,0	101,2	94,1	97,6
Sirdaryo	121,6	163,2	141,9	152,0	21,2	103,7	99,8	117,8	103,5	124,0	99,5
Toshkent	120,7	117,3	142,7	144,2	2268,4	119,0	101,1	106,0	107,1	97,8	99,9
Farg'ona	119,7	109,8	126,1	98,6	109,5	108,7	99,6	99,3	102,2	103,5	98,0
Xorazm	123,9	150,0	110,4	181,2	58,8	112,6	101,0	93,6	96,3	94,2	99,3
Toshkent sh.	121,4	187,6	209,9	237,2	55,3	124,0	101,5	105,0	92,8	112,9	99,5

Jadval ma'lumotlaridan ko'rinadiki, faqat 2 ta ko'rsatkich, ya'ni chakana tovar aylanmasi umumiy hajmi (ChTA) va aholiga aloqa xizmati ko'rsatishdan tushgan tushum (AX) bo'yicha hududlarning oldingi yilga nisbatan o'sish sur'atlarining o'rtacha qiymati 100 foizlik darajadan yuqori bo'lgan. Qolgan ko'rsatkichlar bo'yicha davriy pasayishlar tufayli ushbu qiymatlarda tebranishlar kuzatilgan.

Shuningdek, ayrim holatlarda mazkur ko'rsatkich qiymatlarida me'yordan chetlanish kuzatiladi. Masalan,

5 Федорчук Н.Г. Диссертация... кандидата экономических наук: 08.00.05, 08.00.01. – Тамбов, 2013. – http://dlib.rsl.ru
6 O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tuzilgan.

yangi qurilish va rekonstruktsiya hisobidan ishga tushirilgan gaz tarmoqlari (GT) koʻrsatkichi boʻyicha Navoiy viloyatida ayrim yillardagi qiymat 0 ga teng boʻlgani hamda, baholash uslubiga asosan oʻrtacha geometrik qiymatni aniqlashda koʻpaytmaning 0 ga teng boʻlib ketishini oldini olish maqsadida 1 koeffitsienti qoʻllanilgan. Toshkent viloyatida esa, aksincha, oldingi yillarda koʻrsatkichning oʻta past qiymatga ega boʻlib, keyingi yillarda keskin oshib ketishi sababli 2268,4 foizni tashkil etgan. Biroq fikrimizcha, alohida olingan koʻrsatkichlar boʻyicha bunday istisno holatlarning yuzaga kelishi va taʼsiri barcha koʻrsatkichlar boʻyicha oʻrtacha geometrik qiymatni aniqlash orqali minimal darajaga tushiriladi.

Demak, navbatdagi bosqichda aholi farovonligini ifodalovchi koʻrsatkichlar boʻyicha oldingi yilga nisbatan oʻrtacha oʻsish surʼatlari asosida oʻrtacha geometrik qiymatlarini aniqlanadi (2-jadval).

2-jadval: Aholi farovonligini ifodalovchi koʻrsatkichlar boʻyicha oldingi yilga nisbatan oʻrtacha oʻsish surʼatlari asosida aniqlangan oʻrtacha geometrik qiymatlari (2016–2023-yy.), foiz [7]

Hudud	Oʻrtacha geometrik qiymat
Oʻzbekiston Respublikasi	**104,3**
Qoraqalpogʻiston Respublikasi	119,5
Andijon	107,1
Buxoro	124,0
Jizzax	106,0
Qashqadaryo	106,3
Navoiy	73,3
Namangan	111,9
Samarqand	103,3
Surxondaryo	94,8
Sirdaryo	103,2
Toshkent	150,3
Fargʻona	106,5
Xorazm	107,0
Toshkent sh.	121,6

Jadval maʼlumotlaridan koʻrinadiki, aholi farovonligini ifodalovchi koʻrsatkichlar boʻyicha oldingi yilga nisbatan oʻrtacha oʻsish surʼatlari asosida aniqlangan oʻrtacha geometrik qiymatlari jihatidan Toshkent viloyati (150,3%), Buxoro viloyati (124%), Toshkent shahri (121,6%), Qoraqalpogʻiston Respublikasi (119,5%), Namangan viloyati (111,9%) nisbatan yuqori oʻrinlarni egallagan boʻlsa, Navoiy viloyati (73,3%), Surxondaryo viloyati (94,8%) esa, aksincha past oʻrinlarni namoyon etgan.

Mazkur tadqiqot ishida tavsiya etilgan uslubga asosan, hududlardagi har bir koʻrsatkich boʻyicha shakllantirilgan barcha xususiy reytinglarning oʻrtacha arifmetik qiymatini hisoblash orqali ularning umumiy reytingini aniqlanadi (3-jadval).

7 Oʻzbekiston Respublikasi Davlat statistika qoʻmitasi maʼlumotlari asosida muallif tomonidan tuzilgan..

3- jadval: Hududlarning aholi farovonligidagi o‘zgarishlar darajasi bo‘yicha reytingi[8]

Hudud	1-reyting	2- reyting	3- reyting	4- reyting	5- reyting	6- reyting	7- reyting	8- reyting	9- reyting	10- reyting	11- reyting	Umumiy reyting
O‘zbekiston Respublikasi	**4**	**7**	**7**	**9**	**2**	**12**	**9**	**7**	**6**	**4**	**10**	**7,0**
Qoraqalpog‘iston Respublikasi	11	9	12	8	8	11	11	2	2	3	12	8,1
Andijon	8	13	10	2	3	6	1	3	1	5	1	4,8
Buxoro	3	6	13	12	4	10	10	11	11	6	11	8,8
Jizzax	12	11	8	1	11	9	3	12	8	8	4	7,9
Qashqadaryo	13	8	4	10	14,0	8	4	8	4	9	3	7,7
Navoiy	1	4	9	11	6	7	2	5	5	10	2	5,6
Namangan	9	14	5	13	7	4	6	14	14	11	9	9,6
Samarqand	14	2	14	4	13,0	13	13	10	10	14	14	11,0
Surxondaryo	5	3	3	6	12	14	12	1	7	1	6	6,4
Sirdaryo	7	10	2	7	1	2	7	4	3	12	5	5,5
Toshkent	10	12	6	14	5	5	14	9	9	7	13	9,5
Farg‘ona	2	5	11	5	9	3	8	13	12	13	8	8,1
Xorazm	6	1	1	3	10	1	5	6	13	2	7	5,0

Jadval ma’lumotlaridan ko‘rinadiki, hududlarning jamlanma ko‘rsatkichlar bo‘yicha umumiy o‘rtacha reytingi 4,8 dan 11,0 gacha bo‘lgan oraliqni qamrab olgan. Oldingi o‘rinlardagi singari, ushbu reytingdagi hududlar egallagan o‘rinlarii uchta (yuqori, o‘rta va past) darajaga ajratgan holda guruhlab chiqiladi (4-jadval).

4-jadval: O‘zbekiston hududlarining aholi farovonligidagi o‘zgarishlar darajasi bo‘yicha reyting ko‘rsatkichlarini guruhlash9

Daraja guruhlari	Hududning reytingdagi o‘rni
Yuqori daraja (1-6)	Buxoro (4,8), Toshkent sh. (5,0), Toshkent v. (5,5), Namangan (5,6)
O‘rta daraja (6,1-9,0)	Sirdaryo (6,4), Qoraqalpog‘iston Respublikasi (7,0), Qashqadaryo (7,9), Navoiy (7,7), Andijon (8,1), Xorazm (8,1), Jizzax (8,8)
Past daraja (9,1-11)	Farg‘ona (9,5), Samarqand (9,6), Surxondaryo (11,0)

Jadval ma’lumotlaridan ko‘rinadiki, hududlarida aholi farovonligidagi o‘zgarishlar darajasi bo‘yicha reyting ko‘rsatkichlari jihatidan Buxoro viloyati (4,8), Toshkent shahri (5,0), Toshkent (5,5),

Namangan (5,6) viloyatlari yuqori o‘rinni qayd etgan. Sirdaryo viloyati (6,4), Qoraqalpog‘iston Respublikasi (7,0), Qashqadaryo (7,9), Navoiy (7,7), Andijon (8,1), Xorazm (8,1), Jizzax (8,8) viloyatlari o‘rta darajadagi guruhni namoyon etgan bo‘lsa, Farg‘ona (9,5), Samarqand (9,6), Surxondaryo (11,0) viloyatlari nisbatan past darajani namoyon etgan.

Biroq mazkur yondashuvning asosiy maqsadi aholi farovonligi darajasidagi o‘zgarishlarni aniqlash bilan kifoyalanmaydi. Shunga ko‘ra, navbatdagi bosqichda aholi farovonligi darjasidagi o‘zgarishlar tadbirkorlik faoliyati rivojlanishidagi o‘zgarishlar bilan o‘zaro taqqoslanadi, ya’ni tadbirkorlik faoliyati rivojlanishi hamda aholi farovonligidagi o‘zgarishlar darajasining o‘zaro muvofiqligi aniqlanadi.

8 Muallif hisob-kitoblari asosida tuzilgan..
9 Muallif hisob-kitoblari asosida tuzilgan..

XULOSA

Oʻzbekistonda milliy farovonlikni yuksaltirishda aholi daromadlari va bandlik darajasini oshirish imkoniyatlaridan foydalanish jarayonlarini quyidagi koʻrsatkichlar orqali tahlil qilish maqsadga muvofiq: iqtisodiyot boʻyicha oʻrtacha ish haqining oshishi va aholi jon boshiga real daromadlarning oʻsishi; aholi pul daromadlarining oshib borishi; aholi pul daromadlari tabaqalanishi darajasi; aholi oʻrta qatlami ulushining ortib borishi; Oʻzbekiston va ayrim mamlakatlarda aholi daromadlarining tabaqalashuv darajasi (detsilь koeffitsienti) taqqoslama tahlili.

Hozirgi sharoitda milliy farovonlik bilan bogʻliq holda mehnat resurslaridan samarali foydalanish borasida koʻplab mamlakatlar uchun xos boʻlgan quyidagi muammolarni ajratib koʻrsatish mumkin:

1) milliy iqtisodiyotning mehnat resurslariga boʻlgan ehtiyojini toʻla va sifatli darajada qondira olmaslik;

2) mehnat resurslari bilim va malaka darajasining zamonaviy talablarga javob bera olmasligi;

3) ayrim tarmoq va sohalardagi mehnat unumdorligining yuqori emasligi va, tegishli ravishda, daromad darajasining pastligi;

4) mehnat bozoridagi kon’yunkturaviy oʻzgarishlarning mehnat resurslari joriy taklifiga ta’sirini ta’minlaydigan mexanizmlar faoliyatida tezlik va sezgirlikning yetishmasligi.

Oʻzbekistonda aholi iste’moli va jamgʻarmasi oqilona nisbatining milliy farovonlik darajasiga ta’sirini tadqiq etishda quyidagi koʻrsatkichlar tahliliga asoslanish maqsadga muvofiq hisoblanadi: aholi iste’mol xarajati koʻrsatkichlarining oʻzgarishi; aholi jon boshiga toʻgʻri keladigan eng muhim oziq-ovqat tovarlari boʻyicha iste’mol hajmining oʻzgarishi; aholining iste’mol tarkibidagi sifat oʻzgarishlari; aholi yalpi xarajatlarining tarkibi; aholi jon boshiga asosiy oziq-ovqat mahsulotlarining iste’mol qilinishi; aholi jon boshiga asosiy yengil sanoat mahsulotlarining aholi tomonidan iste’mol qilinishi; aholining har 100 xonadonga toʻgʻri keladigan uzoq muddatli foydalaniladigan tovarlar bilan ta’minlanishi; oʻrtacha oylik ish haqining xarid qobiliyati; aholi jamgʻarmalarining oʻsishi va boshqalar.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Oʻlmasov A. Iqtisodiyot nazariyasi: Darslik / A.Oʻlmasov, A.V. Vahobov. – T.: “Sharq” nashriyot-matbaa aksiyadorlik kompaniyasi Bosh tahririyati, 2006, 432-b.
2. Зомбарт, В. Современный капитализм. Т. 3. – М.: Экономическая библиотека, 1930, с.10.
3. Ионова Н.В. Малое предпринимательство в Сибирском федеральном округе: современное состояние и тенденции развития // Вестник Новосибирского государственного педагогического университета. №5(21). 2014. – С.84-98. – www.vestnik.nspu.ru ISSN 2226-3365 – https://cyberleninka.ru/article/n/maloe-predprinimatelstvo-v-sibirskom-federalnom-okruge-sovremennoe-sostoyanie-i-tendentsii-razvitiya.
4. Кадыров Н.М. Как теория предпринимательства обогащает понимание экономических процессов. – “Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar” ilmiy elektron jurnali. № 6, noyabr-dekabr, 2017-yil. 1-b.
5. Кошелева Т.Н. Анализ развития малого и среднего предпринимательства Ленинградской области. // Экономические проблемы регионов и отраслевых комплексов. – С.247. – https://cyberleninka.ru/article/n/analiz-razvitiya-malogo-i-srednego-predprinimatelstva-leningradskoy-oblasti.
6. Qorayev S. Oʻzbekiston viloyatlari toponimlari./Mas’ul muharrir A.Muhammadjonov./– T.: Oʻzbekiston milliy ensiklopediyasi, 2005. – 37-bet.
7. Лавров И.В. Взаимосвязь национального богатства и благосостояния в российской переходной экономике: подходы и проблематика. http://www.uecs.ru/demografiya/item/1925-2013-01-09-11-24-16.
8. Oʻzbekiston Respublikasi Davlat statistika qoʻmitasi ma’lumotlari. – www.stat.uz

TARAQQIYOT PROGRESS ПРОГРЕСС

Jurnal sayti: https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 3

© Materiallar ko‘chirib bosilganda ““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali manba sifatida ko‘rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma’sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga
maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.
El.Pochta: sq143235@gmail.com
Bot: @iqtisodiyot_77
Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo‘lishingiz mumkin. Obuna bo‘lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to‘lov haqidagi ma’lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo‘natishingizni so‘raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo‘natamiz.

““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali 03.11.2022-yildan
O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№566955 reyestr raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tkazilgan.
Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug‘bek tumani
Kumushkon ko‘chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro‘yxatdan o‘tkazilgan.